

Jumagul XALMURATOVA,

Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti professori

E-mail: jumagulxolmurotova@gmail.com, ORCID:0009-0001-7856-5760

Professor D.Xodjakulova taqrizi asosida

THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' CREATIVE POTENTIAL IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS AS A PHENOMENON OF THE MODERNIZATION OF EDUCATION

Annotation

This article examines the development of students' creative potential in higher education institutions as an important phenomenon in the process of modernization of education. The aim of the research is to identify and evaluate effective pedagogical methods for enhancing students' creative potential. Pedagogical observation, questionnaires, interactive teaching methods, and analysis of scientific literature were used in the study. The results showed that innovative pedagogical technologies and interactive methods significantly develop students' creative thinking and improve the effectiveness of the educational process.

Keywords: creative potential, students' creative capacity, higher education, modernization of education, pedagogical methods, interactive learning, innovative education.

РАЗВИТИЕ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦИАЛА СТУДЕНТОВ В ВЫСШИХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ КАК ФЕНОМЕН МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В данной статье рассматривается развитие креативного потенциала студентов в высших образовательных учреждениях как важный феномен процесса модернизации образования. Цель исследования - выявить и оценить эффективные педагогические методы повышения творческого потенциала студентов. В исследовании были использованы педагогическое наблюдение, анкетирование, интерактивные методы обучения и анализ научной литературы. Результаты показали, что инновационные педагогические технологии и интерактивные методы значительно развивают креативное мышление студентов и повышают эффективность образовательного процесса.

Ключевые слова: креативный потенциал, творческий потенциал студентов, высшее образование, модернизация образования, педагогические методы, интерактивное обучение, инновационное образование.

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TALABALARNING KREATIV POTENSIALINI RIVOJLANTIRISH TA'LIMNI MODERNIZATSIYALASHNING FENOMENI SIFATIDA

Annotatsiya

Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida talabalarning kreativ potensialini rivojlantirishni ta'limni modernizatsiya qilish jarayonining muhim fenomeni sifatida o'rganadi. Tadqiqotning maqsadi - talabalarning kreativ salohiyatini oshirishning samarali pedagogik usullarini aniqlash va baholash. Pedagogik kuzatuv, so'rovnomalar, interfaol dars metodlari va ilmiy adabiyotlar tahlili tadqiqotda qo'llanildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, innovatsion pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar talabalarning kreativ fikrlashini sezilarli darajada rivojlantiradi va ta'lim jarayonini samarali qiladi.

Kalit so'zlar: kreativ potensial, talabalarning ijodiy salohiyati, oliy ta'lim, ta'limni modernizatsiya qilish, pedagogik metodlar, interfaol ta'lim, innovatsion ta'lim.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish, zamonaviy kompetensiyalarga ega bo'lgan mutaxassislarini tayyorlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu jarayonda talabalarning kreativ potensialini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki kreativ fikrlash va ijodiy yondashuv zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Oliy ta'lim tizimida talabalar kreativ salohiyatini rivojlantirish ta'limni modernizatsiya qilish jarayonining muhim fenomeni sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu esa ta'lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish, talabalarning mustaqil fikrlashini qo'llab-quvvatlash hamda ijodiy faoliyatini rag'batlantirish orqali amalga oshiriladi.

Shu bois oliy ta'lim muassasalarida talabalarning kreativ potensialini rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika fanining dolzarb muammolaridan biri sifatida tadqiq etilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Zamonaviy ta'lim tizimida talabalarning kreativ potensialini rivojlantirish

masalasi pedagogika, psixologiya va ta'lim texnologiyalari sohalarida muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ta'limni modernizatsiyalash jarayonida oliy ta'lim muassasalarida talabalarning ijodiy fikrlashi, muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati hamda innovatsion yondashuvlarni shakllantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Kreativlik tushunchasi ko'plab olimlar tomonidan turlicha talqin qilingan.

Amerikalik psixolog J. Guilford kreativlikni insonning divergent fikrlash qobiliyati bilan bog'lab, yangi g'oyalar yaratish jarayonining muhim komponenti sifatida izohlaydi [1]. Uning fikricha, kreativlik - muammoga turli nuqtai nazardan yondashish va noodatiy yechimlar topish qobiliyatidir. Shuningdek, E. Torrance kreativ fikrlashni rivojlantirishning psixologik mexanizmlarini o'rganib, kreativlikni baholash uchun maxsus testlar tizimini ishlab chiqqan. Torrancening tadqiqotlari ta'lim jarayonida ijodiy fikrlashni rivojlantirishning ilmiy asoslarini yaratishga xizmat qilgan. Zamonaviy pedagogika nazariyasida kreativlikni rivojlantirish muammosi konstruktivistik ta'lim yondashuvlari

bilan ham chambarchas bog'liq. J. Dewey va L.Vygotsky ta'lim jarayonida faoliyatga asoslangan o'qitish, hamkorlikdagi o'rganish va muammoli vaziyatlar orqali bilim olish jarayonining samaradorligini asoslab bergan. Vygotskiyning "Yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasi talabalarning kreativ salohiyatini rivojlantirishda o'qituvchi va talaba o'rtasidagi hamkorlikning muhimligini ko'rsatadi [2].

Tadqiqot metodologiyasi. Ta'limni modernizatsiyalash jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar alohida ahamiyat kasb etadi. Ko'plab tadqiqotchilar interfaol metodlar, loyiha asosida o'qitish (project-based learning), muammoli o'qitish (problem-based learning) hamda raqamli ta'lim texnologiyalarining talabalarning kreativ fikrlashini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydilar. Xususan, loyiha asosida ta'lim talabalarda mustaqil izlanish, tahliliy fikrlash va ijodiy yondashuvni shakllantirishga yordam beradi.

O'zbekistonlik pedagog olimlar ham ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va talabalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratganlar [3]. Ularning tadqiqotlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish, talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirish hamda innovatsion o'qitish metodlarini qo'llash orqali ta'lim sifatini oshirish mumkinligi ta'kidlanadi.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim muassasalarida talabalarning kreativ potensialini rivojlantirish ta'limni modernizatsiyalash jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Shu bilan birga, bu jarayon samarali pedagogik metodlar, innovatsion texnologiyalar va interfaol ta'lim muhitini yaratishni talab qiladi. Shunday qilib, mazkur tadqiqot talabalarning kreativ salohiyatini rivojlantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlarini aniqlash va ularning ta'lim jarayonidagi samaradorligini tahlil qilishga qaratilgan.

Tahlil va natijalar. Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida oliy ta'lim muassasalarida talabalarning kreativ potensialini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy jamiyat sharoitida raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash uchun ularda mustaqil fikrlash, muammolarga ijodiy yondashish hamda innovatsion g'oyalarni ilgari surish qobiliyatlarini shakllantirish zarur. Shu sababli oliy ta'lim tizimida talabalar kreativ salohiyatini rivojlantirish ta'limni modernizatsiya qilish jarayonining muhim fenomeni sifatida qaraladi [3].

Tadqiqot jarayonida pedagogik kuzatuv, tahlil, taqqoslash hamda ilmiy adabiyotlarni o'rganish metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, talabalarning kreativ fikrlash darajasini aniqlash maqsadida pedagogik tajriba va so'rovnomalar usullari qo'llanildi. Tadqiqot davomida oliy ta'lim muassasalarida qo'llanilayotgan zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar tahlil qilindi.

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida oliy ta'lim muassasalarida talabalarning kreativ potensialini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy jamiyat sharoitida raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash uchun ularda mustaqil fikrlash, muammolarga ijodiy yondashish hamda innovatsion g'oyalarni ilgari surish qobiliyatlarini shakllantirish zarur. Shu sababli oliy ta'lim tizimida talabalar kreativ salohiyatini rivojlantirish ta'limni modernizatsiya qilish jarayonining muhim fenomeni sifatida qaraladi [4].

Tadqiqot jarayonida pedagogik kuzatuv, tahlil, taqqoslash hamda ilmiy adabiyotlarni o'rganish metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, talabalarning kreativ fikrlash darajasini aniqlash maqsadida pedagogik tajriba va so'rovnomalar usullari qo'llanildi. Tadqiqot davomida oliy ta'lim muassasalarida qo'llanilayotgan zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar tahlil qilindi.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash talabalarning kreativ fikrlashini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Xususan, muammoli o'qitish, loyiha asosida ta'lim, interfaol dars metodlari, guruhli muhokamalar, "aqliy hujum", klaster, keys-stadi kabi metodlar talabalarning mustaqil fikrlashi va ijodiy yondashuvini shakllantirishda samarali natija beradi. Ushbu metodlar talabalarning o'quv jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlab, ularni yangi g'oyalar yaratishga va muammolarni kreativ tarzda hal etishga undaydi [5].

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ta'lim jarayonida talabalarning mustaqil faoliyatini qo'llab-quvvatlash, ularga ijodiy topshiriqlar berish hamda ilmiy izlanishlarga jalb etish ularning kreativ salohiyatini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, talabalarni turli ilmiy loyihalar, amaliy tadqiqotlar hamda innovatsion g'oyalarni ishlab chiqishga jalb qilish ularning ijodiy fikrlashini yanada rivojlantiradi.

Bundan tashqari, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham talabalarning kreativ potensialini oshirishga xizmat qiladi [6]. Raqamli ta'lim platformalari, elektron resurslar, onlayn ta'lim tizimlari hamda multimedia vositalari talabalarning bilimlarni mustaqil egallashi, ularni tahlil qilishi va yangi g'oyalar yaratishiga keng imkoniyat yaratadi. Interfaol va innovatsion ta'lim muhiti talabalarning o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularning kreativ fikrlash darajasini rivojlantirishga yordam beradi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida o'qitish jarayonini tashkil etishda pedagoglarning roli ham muhim ekanligini ko'rsatdi. O'qituvchilarning innovatsion pedagogik yondashuvlardan foydalanishi, talabalarni erkin fikrlashga undashi va ijodiy faoliyatga jalb etishi talabalarning kreativ salohiyatini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bois zamonaviy pedagog o'z faoliyatida interfaol metodlardan samarali foydalanishi, talabalar bilan hamkorlikda o'qitish jarayonini tashkil etishi hamda kreativ ta'lim muhitini yaratishi zarur.

Innovatsion pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlarning keng qo'llanilishi talabalarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va muammolarni samarali hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bunday yondashuvlar ta'lim jarayonini yanada qiziqarli, samarali va zamonaviy talablarga mos holga keltiradi. Talabalar dars jarayonida faqat tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida qatnashib, o'z fikrlarini erkin bayon etish, bahs-munozaralarda qatnashish va guruh bilan ishlash orqali ijtimoiy hamda kommunikativ ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

Bundan tashqari, interfaol metodlar yordamida o'qituvchi va talaba o'rtasida hamkorlik muhiti shakllanadi, bu esa o'z navbatida bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishga olib keladi. Innovatsion texnologiyalar, xususan, raqamli vositalar, multimediali taqdimotlar va onlayn platformalardan foydalanish ta'lim sifatini oshirish bilan birga, talabalarning mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Natijada, ular o'z bilimlarini amaliyotda qo'llay oladigan, raqobatbardosh va zamonaviy mutaxassislarga bo'lib yetishadi [7].

Xulosa va takliflar. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar hamda muammoli vaziyatlarga asoslangan ta'lim usullaridan foydalanish talabalarning kreativ potensialini rivojlantirishda samarali ekanligi aniqlandi. Shuningdek, talabalarning mustaqil faoliyatini qo'llab-quvvatlash va ijodiy topshiriqlarni ko'paytirish ularning kreativ fikrlashini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini kuzatildi.

Olingan natijalar ko'ra, oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish talabalarning kreativ salohiyatini rivojlantirish bilan bevosita bog'liqdir. Shu bois ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish, interfaol metodlardan foydalanish va talabalarni ijodiy faoliyatga jalb etish muhim hisoblanadi. Bu esa kelajakda raqobatbardosh va kreativ fikrlovchi mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida talabalarning kreativ potensialini rivojlantirish strategik ahamiyatga ega bo'lib, bu jarayon ta'lim sifatini oshirish, innovatsion fikrlovchi yosh mutaxassislarni tayyorlash va jamiyatning intellektual salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Shu jihatdan qaraganda, ta'lim tizimida kreativlikni qo'llab-quvvatlash nafaqat alohida bir yo'nalish, balki umumiy rivojlanishning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi.

Kelgusida bu yo'nalishda yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish, ta'lim jarayonini yanada takomillashtirish hamda kreativ ta'lim muhitini shakllantirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qoladi. Xususan, raqamli ta'lim platformalaridan samarali foydalanish, loyihaviy va muammoga yo'naltirilgan ta'lim metodlarini keng joriy etish, shuningdek, individual yondashuv asosida o'qitish tizimini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini muntazam oshirib borish, ularni zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan qurollantirish ham zarurdir. Ta'lim jarayonida ilmiy-tadqiqot faoliyatini kuchaytirish, talabalarni mustaqil izlanishga undash va ularning startap hamda innovatsion loyihalarda ishtirokini rag'batlantirish orqali kreativ fikrlash yanada rivojlanadi.

ADABIYOTLAR

1. Usarov J.E., Ximmataliyev D.O., Ikramov F.A. Kreativ pedagogika. – Toshkent: City of Book, 2025. – 271 b.
2. Raxmanova M.Q. Kreativ pedagogika. – Toshkent: Osiyo tur, 2024. – 228 b. Karimova B.E. Kreativ pedagogika. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2022. – 320 b.
3. Yo'ldashbayeva B.X. Oliy ta'limda bo'lajak mutaxassislarni yangi zamon ruhida tayyorlash mexanizmlari tahlili. – Tadqiqotlar jurnali, 2024.
4. Abduqodirov A., Ishmuhamedov R. Ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2021.
5. Hamroyev I.I. O'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi kreativ ta'lim texnologiyalari asosida. – ERUS, 2024.
6. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'qituvchi, 2006. – 145–147-betlar.
7. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. – New York: Teachers College Press, 2007.